

HRVATSKA RIEČ

NAUČNI ODSJEK

PREDPLATA: Za ŠIBENIK I AUSTRO-UGARSKU sa dostavom u kuću mjesečno K 1-25, godišnje K 15.— Za INOZEMSTVO suviše poštarina. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

POJEDINI BROJ 10 PARA.

Izlazi utorak, četvrtak i subotu

Telefon br. 31. — Čekovni račun 71.049

UREDNIŠTVO I UPRAVA „Hrvatske Rieči“ nalaze se u „Hrvatskoj Tiskari“ (Dr. Krstelj i drug). — Rukopisi ne vraćaju se. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Tisak „Hrvatske Tiskare“ (Dr. Krstelj i drug).
Izdavatelj i odgovorni urednik **Dr. MARKO SKOČIĆ.**

OGLASI PO CIENIKU.

God. IX.

ŠIBENIK, subota 5. travnja 1913.

Broj 808

Nakon Uskrsnuća. „Hrvatska Rieč“ našoj javnosti.

I čekasmo Uskrsnuće, jer Istina ne propada, ne umire za uvijek nego žive i nakon pogreba: ona uskrsava neprestano.

„Koga ja cjelivam, onaj je; držite ga“.

„I tražahu lažna svjedočanstva, i ne nadjoše, i premda mnogi lažni svjedoci dolaziše, ne nadjoše“.

Ipak Ga osudiše, mučiše, medju lupežim propeše, ubiše.

I bi pokopan i na grobu Mu bi postavljena straža.

A Istina od iskona nakon tri dana uskrsnu.

Uprav velike sedmice kad se svetkuje muka Njegova naš list je bio zakopan, i mi razmišljamo, da Istina i svaka pa i najmanja njezina iskrica mora da uskrsne.

Misao Istine, Slobode, Nezavisnosti ubiti se ne može za uvjeka. Ona i iz groba ožive, jer je iskra Promisli Božje.

I naša „Hrvatska Rieč“ oživi.

Glas je ona nezavisan, slobodan rieči naroda našega, kojemu služimo, jer nam je to dužnost prema Istini, Slobodi i Nezavisnosti.

Kako od sada tako ćemo izpunjavati našu dužnost i u buduće, ako je moguće još većim marom i većim nastojanjem da uskorimo Uskrsnuće naroda Hrvatskoga.

I sada nakom kušnja, kojima smo bili podvrženi, možemo mirno i ponosom kazati, da smo pripravnici na sve, samo da sačuvamo Nezavisnost hrvatske naše misli, rieči i djela.

Nema sile, koja bi nas skrenula sa staze, koja vodi slobodnom razvitku i slobodi hrvatskoga naroda.

Podvrgavati ni nas ni naš narod tudjinskim, neusudnim prohtjevima niti smo vični, niti ćemo: U narodnom odporu proti tim i takovim prohtjevima sastojao je i sastojati će u prvom redu naš rad.

Na toj stazi mi ćemo se uvijek naći složni sa svima onima, koji rade za nezavisnost svoje domovine.

Sastanci 27, 28 u Opatiji i 30 pr. mj. gdje su viećali predstavnicima stranke prava o svim današnjim prilikama našeg naroda, dokazuju da je stranka prava u svojoj ukupnosti prožeta duhom nezavisnosti i slobode, da je stranka prava u tomu kompaktna i složna.

„Hrvatska Rieč“ će na toj utroj stazi ustrajati, a do javnosti je da nas u teškom radu podupire.

U toj namisli, kad nismo mogli prigodom ovih uskrsnih Blagdana, pozivamo sada sinove naroda Hrvatskoga, da žive i rade za Uskrsnuće Hrvatske!

Najnovije austrijske dipole.

God. 1908 Austro-ugarska je diplomacija slavila slavlje radi aneksije Bosne i Hercegovine. Istina da je onda ona potrošila na stotine milijona, ali uza sve to austrijski su kratkovidni

vlastodržci slavili se medjusobno kao veleumi i nisu ni sanjali da ih čeka brzo i ljuto razočaranje.

A to razočaranje je u balkansko-turskom ratu i u uspjesima toga rata za Balkanske narode. Plodovi god. 1908 čute se danas i dugo će se još čutiti.

Glasoviti austro-ugarski „status-quo“ robovanja pretvorio se u oslobođenje celog istočnog, južnog i središnjeg Balkana. Diplomacija austro-ugarska doživjela je poraz za porazom i sadase još mora zadovoljiti zadnjom po svoj prilici izpraznom nadom Albanije ili bolje reći Skadra.

Ta zadnja nada skopčana je sa silnim žrtvama.

Izgleda da je Austrija radi Albanije do sada potrošila u naoružavanju i drugim potrebštinama za vojsku oko jedne milijarde kruna, a podje li ova-ko napred još samo mjesec dana potrošit će još toliko, da nadoknadi sve što se kroz ovo nekoliko mjeseci uništilo.

A gdje je izgubljena trgovina sa Balkanom i iztokom, tim, može se reći, jednim trgovačkim područjem Austrije?

Dakle eto samo da obustavi balkanske saveznike osobito Srbe u njihovom napredku prema Jadranu Austrija je potrošila neizmerno blago.

Zašto je to učinila? Je li to bilo potrebno? Je li to bilo korisno za njezine narode? Hoće li to što doprijeti njezinoj jakosti, veličini, ugledu?

To su sve pitanja na koje mi ne marimo odgovoriti, ali samo opažamo: Ako Austrija može toliko za Albaniju, koja je daleko od nje, što ona ne će raditi za čeli svoj jug, za vjerne svoje Hrvate, koji posjeduju pitomu zemlju, koja je svojim položajem preduvjet za obstanak i život ciele monarhije?

A što radi Austrija medju Hrvatima? Gdje su te milijarde, koje je ona potrošila da nas za sebe sačuva ili predobije?

I evo odgovora: Hrvatima ne treba milijarda, ne treba ni milijona. Ona ima u našim zemljama svoje stare dipole, a ima i ljudi, koji u te dipole pušu svom svojom snagom.

Medju Hrvatima dosta je komesarijat, uprava Bosne pod zapoviedi Beča i Pešte, Attems u Dalmaciji itd. itd.

To je dosta; a do potrebe ima još ljudi koji će i u takovom stanju naroda hrvatskoga propovjedati, kako će nam Beč pomoći; kako su Magjari bahati pa nas taru protiv volje austrijskih državnika; kako mi Hrvati moramo stvarati legije proti našem jedinom neprijatelju Srbu; kako smo mi stup monarhije i kako će nas visoki krugovi obdariti jedinstvom, slobodom, hrvatskom narodnom državom itd.

I tako to sve idje ima već preko tri stotine godina. Hrvati davaju, a ništa ne primaju, a od kad su počeli brigati se za sebe, uvijek se nadje spletakara, koji ometaju pravi narodni rad praznim obećanjima i obmanam.

To je jedna istina; a druga je dokazana u razvitku austrijske monarhije i utvrđena u naravi svake

državne vlasti; biva da nijedan narod nije izvjestio nikad svoja prava niti ikakovo od svojih prava nego samo svojom snagom i u koliko se je svojom snagom mogao nametnuti vlastodržcima.

Prema ovim istinama opažamo u našim zemljama u glavnom i dvie političke stranke: jedna je u suštini za prosjačenje i poniženje; druga je za uzgoj i uredjenje narodnih sila.

Gdje prestaje jedna od tih stranaka, a gdje druga počimlje, teško je ustanoviti, nu u glavom stranka prava je uvijek bila predstavica odpora narodnoga, uvijek je nastojala da se čeli narod uzgoji i svrsta u redove proti svakoj tudjoj sili a za svoja narodna i državna prava.

Ima nekoliko godina da smo i mi tomu radu posvetili sve svoje sposobnosti.

Tko može kazati da u tom radu nismo učinili sve što je bilo moguće? Da nismo uložili sve što smo mogli? Da nismo podvrgli sebe i sve svoje obćenitosti?

Bezobzirni do skrajnosti proti svima, za koje smo mislili da su za prosjačenje i poniženje narodno, nastojali smo iz svih sila da širom svih hrvatskih zemalja okupimo sve što je za narodnu borbu. Još god. 1908 prigodom aneksije Bosne zvali smo u naše kolo sve narodne redove, osobito Srbe.

Naš rad je onih godina zapeo jer neki nisu smjeli, a neki nisu mogli ni promisliti da dogodjaji jure strašnom brzinom. A dogodjaji dolaze u svim svojim naravnim strahotama posve dosljedno.

Nego ipak uvijek se sa naše strane išlo napred. Stranka prava počela je zanašati i druge stranke za sobom, i ako su mnogi zaostajali i u mišljenju i u djelovanju, obmanjujuć, se bajkom o dobroj volji stanovitiš čimbenika.

U to je buknuo rat za oslobođenje na Balkanu. Tko nije želio svaku sreću braći? Tko nije u njihovim uspjesima vidio i naš?

I u istinu, narodna hrvatska duša je klinktala od veselja nad svakim uspjehom Srba i Bugara. Hrvati su svakomu dokazali da shvaćaju kako se na Balkanu bježe boj za slobodu i da se na onim bojištima za vjekove odlučuje sudbina celoga Balkana, pa su učinili takodjer i sve što se u današnjim prilikama učiniti moglo.

Moglo se je valjda i više. Moglo se je za stalno i hrvatsko pitanje staviti pred forum Europe, ali eto recimo kad se nije, da stvar nije bila dozorila, jer nas je parlamentarizam i proti našoj volji uspavao narkozom izprazna uhvanja u krugove koji još nikada nisu za naš narod što učinili nego ga gurali u sve to veću biedu i nesreću.

Medjutim to ništa ne mienja na činjenici, koju spomenusmo, da su se krvave borbe za oslobođenje pratile i prate kod nas najvećim zanosom, najvećom ljubavi.

I u tomu je stranka prava u Dalmaciji prednjačila. Šibenik je progovorio svetčano i jednodušno. S' njim

je progovorio i Spljet, pa Dubrovnik i ciele Dalmacija.

Kako je poznato izkazima kako-vih Dalmacija ne pamti, sledio je raz-pust občinskih vieća u Šibeniku i Spljetu.

Onaj dan kad se u Šibeniku raz-puštala občina ostati će svakomu u pameti i ostaviti će trajnih posljedica.

Najljući osobni do tada protivnici pružali si medjusobno ruke. Medju-sobno se protivnici klicali i pozdra-vljali.

Što je to bilo? Kako je to sve uzsledilo i zašto? Tko je sve to po-takao? Tko je to čudo mogao učiniti?

Reklo se je, da je to svojim po-stupanjem prema hrvatskom narodu učinila Austrijska uprava. I jest, ali prije nje učinili su to ljudi stranke prava. Oni su vjerni svom zadatku i radu htjeli uzeti i uzeli su inicijativu u narodnom izstupu.

A uzeli su i izstupili su znajući za sve posljedice, koje će nadoci.

Kad se poslije raspusta občina sastalo u Šibeniku, a kasnije i u Zadru ljudi raznih stranaka, rekao je član stranke prava: „Gospodo, ovo što mi pravaši radimo važnije je i od odlučnijih posljedica nego bi bilo ono što bi sve druge stranke mogle. Da se mi držimo samo i malo pasivno, mi bi vas, sve druge stranke, mogli poklopiti. Ali što bi to vriedilo u našoj narodnoj borbi? Sliedit će progoni, ali mi ćemo im odoliti“.

Jest, nitko nije pravaše ni poticao, ni nagovorio. Nikakova pakta nije bilo niti ga ima. Nitko pravaše nije vodio niti ih vodi osim njihova razuma i želje da jačaju narodne svoje redove u borbi, te da te redove proširuju neprestano na sve česti od kojih je narod sačinjen.

To se i postiglo. Dalmacija je u Zadru progovorila pravaški. Sve stranke u Dalmaciji progovorile su u smislu i u duhu stranke prava.

I taj govor ciele jedne pokrajine imao je za posledicu liepi jedan plod: snošljive odnošaje medju ljudima i raznim strankam tako da su se duhovi podigli u malo više krugove od svakidašnjih dotadanjih trvenja.

Medjutim ta snošljivost i mirnoća, koja je u sebi uključivala više narodne zadatke, nije dala mira stanovitim krugovima. Zar nije uprav strašno — pitali se oni — da su pravaši mogli pružiti svoje desnice svojim protivnicim i obratno? Zar ta pomirba nije opasna za stare planove? I austrijske dipole počele dipliti, a našio se ljudi, koji u te dipole pušu tako da im malo fali da puknu od nadimanja.

A dipole prebiru ovako nježno i tugaljivo:

„Stanoviti ljudi stranke prava dali se vući za nos; iznevjerili se svojoj prošlosti; uskočili u druge stranke; hrvatstvo je u pogibelji; kulturni programi su pogaženi; mobiliziralo se vojsku radi neopreznih istupa itd. itd.“

Širom ove nevoljne Dalmacije i ciele Hrvatske dipole tako prebiru, a mi, koji smo puštali da dipli tko hoće i kako hoće samo da bolje čujemo

napjev, sada smo se napokon odlučili da i mi zagudimo.

To ćemo učiniti posve umjereno, ali i tako jasno, da će nas se liepo razumjeti: gusle naše će biti narodne.

Dr. M. D.

Balkanski rat.

Čitaoci našeg lista znadu, kako se je vodio i još vodi ovaj krvavi rat za oslobođenje. Punih eto šest mjeseci lije se krv braće naše Balkanaca, da iz nje nikne sloboda, koja će ogrijati tisuće i tisuće zarobljenog ljudstva, što tamo od pada kosovskog stenje pod tirjanskim igom. Lije se junačka krv i osvećuje tirjanske griehove. Ono veliko otomansko carstvo, koje je svoje gospodstvo u Evropi osnovalo grabežom, ognjem i kopitom pustošeći krajeve naše, sada se raspada pod udarcem hrabrih osvjetnika. Lukava evropska diplomacija motala je na svaki način, da osujeti ili umanjiti Balkancima plod krvavih pobjeda. Ali uzalud. Bič osvete za tolike počinjene smrtno griehove na balkanskom narodu, ošinuo je Tursku tako nemilo i tako ljuto, da joj ne ostaje drugo nego poći odakle je i došla — u Aziju. Najteža kost, koju se je oslanjala i zbog koje biše prekinuti mirovni pregovori u Londonu, slomljena je ovih dana. Naš list tada nije izlazio, pa sa zadovoljstvom to bilježimo danas. Drinopolje je palo, a s Drinopoljem je odzvonilo i otomanskom carstvu u Evropi. Još ostaje Skadar. Diplomacija ne može nikako, da se sprijatelji s mišijom, e Skadar pripame Crnoj Gori. Zato sve evropske velesile (osim Rusije) demonstriraju pred Skadrom svojim ratnim brodovima. Ali kralj-pjesnik ne da se zastrašiti, već s junačkom svojom vojskom juriša dalje, i možda dok ovo pišemo, Skadar je pao u ruke Balkanaca. Što će iza toga biti, hoće li diplomacija prignuti ledja pred gotovim činom kao i dosle, ne možemo ništa nagovještati. Svakako je zanimivo, da su bečki krugovi vrlo nemirni zbog te eventualnosti, i srde se u „Pressi“, da čovjeku čine smilenje...

Tako bi se i ovaj krvavi rat imao približiti koncu. Prolog mu bijaše: krv, a epilog bit će mu: krv i sloboda. Sloboda i krv! Bez krvi nema slobode! *Sine efusione sanguinis non fit remissio!*

Viesti ispred Skadra.

Velesile ispred Skadra. — Velesile ispred složne. — Ratni brodovi pred Skadrom. — Skadar jur pao?

Po samoj demonstraciji ispred Skadra vidi se, da velesile nisu složne u pitanju, hoće li ili ne će Skadar pripasti Crnoj Gori.

Austro-ugarska je najnervoznija. Ona je zastupana sa 3 velika ratna broda, 1 brzim razaračem i 3 torpeda razarača; Francuska sa 1 krstašem, Njemačka isto tako; Italija sa 2 velika ratna broda i jednim krstašem. Francuska ne bi ni s onim jedinim demonstraciji sudjelovala, da ju na to iz shvatljivih razloga nije zamolila Rusija.

— Obći juriš na Skadar biva sve žešći i krvaviji. Crnogorci zauzeše Mali Brdanjol.

— Po zadnjim viestima prispjelim iz Bara, važne pozicije na Tarabošu su osvojene. Turci potišteni na svim linijama.

Skadar pao?!

Neke viesti saopćuju, da je Skadar jur pao. Vesti još nisu potvrđene. Svakako je stanje u Skadru očajno i pad je neizbjegljiv ako već nije uzsledilo.

Odgovor Crne Gore vlastima.

Kako je poznato, vlasti su — neke svojevoljno, a neke da ugođe drugima — upravile notu na Crnu Goru, kojom traže, da se obustavi bombardovanje Skadra i da se Essad-paši pošalje šifrirani brzojav Porte glede odlazka stranaca iz Skadra. Na to je Crna Gora odgovorila sledjećom službenom notom;

Kr. crnogorska vlada konstatira sa sa-
žaljenjem, da rihovna komanda opsadne
vojske nije u stanju dopustiti, da se koman-
dantu Skadra Esadpaši pošalje šifrirani br-
zjav Porte glede odlaska stranaca iz Ska-
dra. Naprotiv je spremna rihovna komanda
uručiti zapovjedniku Skadra otvoren nalog
Porte u stvari civilnoga stanovništva.

Što se tiče samoga Skadra, pridržava
sebi kr. crnogorska vlada pravo, da riješi
to pitanje sa svojim saveznicima u stvari
zahtjeva velikih vlasti, u koliko se tiče po-
velikim vlastima ustanovljenih granica velike
Albanije.

Što se pak tiče suspenzije operacija
pod Skadrom i u okolici Skadra te odaziva
crnogorskih opsadnih četa s albanskoga teri-
torija i iz okolice Skadra, naglasuje sa
sažaljenjem crnogorska kraljevska vlada, da
nije u stanju zadovoljiti velike vlasti, jer
nije u ratu s Albanijom, nego je zaračena
u zajednici s balkanskim savezom, s turskim
carstvom. Velike su pak vlasti izjavile sve-
čano još u početku rata, da ne će zaprije-
čiti operacija na Balkanu i da će ostati
neutralne.

Što se tiče zaštite, koje velike vlasti
traže nad katoličkim i muslimanskim stano-
vništvom albanskoga teritorija, to ne može
biti o tom ni govora, jer pravo na to imade
samo gospodar onoga stanovništva, koji je
zaposio taj teritorij. Crnogorski su zakoni
liberalni i tolerantni, te respektiraju vjerska
prava ma koga. Uopće zaključke o pravima
ma kojega dijela stanovništva u tim kraje-
vima, može stvoriti samo mir između Tur-
ske i saveznika.

Medjunarodni položaj.

Od kad je buknuo balkanski rat, bilo
je toliko ozbiljnih sporova, toliko nesugla-
sica u interesnim sferama velikih sila, da
je evropski svet svakog časa sa zebnjom
očekivao e će zagrmjeti topovi i proliti se
na potoke ljudska krv. Svi ti sporovi, ma
kako teški i ozbiljni, nekako se izgadiše i
na radost Evrope nije došlo do gigantskog
sukoba velikih sila. I kad se je mislilo, da
Evropa može mirno odahnuti poslije šest-
mjesčnih trzavica i strave, došlo je na tapet
pitanje Skadra. Opet jedan vrlo ozbiljan
spor, zbog kojega bi se — uza sve opiti-
mistično shvaćanje — mogao tako narušiti
svjetski mir. Ma koliko se naglasivalo, da
su veselile u načelu složne e Skadar pripa-
dne novoj Albaniji, iz zadnjih događaja
vidi se, da ta sloga nije baš tako raz-
noga, ili je hinjena, ili onako — po diplo-
matsku — skrpljena. Francuska se tek zadnjeg
časa i to na želju Rusije, odlučila, da su-
djeluje demonstraciji pred Barom, dok Ru-
sija od demonstracije absolutno odustade.
Bečki listovi doduše naglasuju, da je i Ru-
sija iste misli kao i Austro-Ugarska u pi-
tanju Skadra, ali tko će u to da vjeruje!
Tko je pratio izvještje diplomata od početka
ovoga krvavog rata, pak onda događaje
iza izvaja, mogao se je uvjeriti, da često
diplomati jedno govore, a drugo misle. To
je njihova igra, s njihova gledišta dakako
i opravdana i dopuštena. Nego, tko se može
i čuditi, da Rusija nije uz Austro-Ugarsku!
Ta Rusija je ona, koja je od početka rata
Balkanima bila pri ruci i pomagala ih zbor-
om i tvorom.

I sada, na koncu rata, da ih ostavi na
čjedilu! Dopuštamo, da će bit Rusija sve-
moguće poduzela, da se crnogorski kralj
Nikola odreče Skadra, e se tako izbjegne
svim mogućim zlosretnim eventualnostima.
Ali, kad je vidila da kralj Nikola nikako ne
popušta i — uvjerila se, da je njegov zah-

tiev, iznevjeriv ga na tezulji pravde, prama
neizmjenjnim žrtvama malene Crne Gore,
opravdan, sada i Rusija kao da hoće e se
taj zahtjev zbilja oživotvori. Tako mi tuma-
čimo one izlieve ruske duše u Petrogradu
i ne vjerujemo, da su ti izlievi daleko od
službene Rusije.

A zar bi Englezka i Francuzka konačno
se odvojila od Rusije? Bilo je momenata od
početka balkanskog rata kad se je i to mi-
slilo. Nu trojni Sporazum postajao je od
dana do dana sve srdačniji i sve tjesniji.
To se je n. pr. vidjelo, kad je bio izabran
novi predsjednik Francuske republike u o-
nim izmjeničnim brzjovkama između cara
Nikolaju i novoizabranoga predsjednika
Poincare-a.

Neka pišu talijanske i bečke novine,
da je Englezka u pitanju Skadra podupno
složna sa Austro-Ugarskom, neka zato
francuzki „L'Echo de Paris“ i napada En-
glezku, da se je iznevjerila prijateljstvu i
promjenula svoju dojakošnju politiku u pri-
log germanstvu i austrofilstvu, mi smo sklo-
niji vjerovati, da je to sve onako učinjeno,
— učinjeno recimo diplomatski. U našem
nas vjerovanju utvrđuje i činjenica, što
englezko novinstvo naglasuje, da se njihova
vlada baš zato mora angažovati glede Ska-
dra, e ne pusti Austro-Ugarsku samu, jer,
ako bi se pustilo Austro-Ugarskoj slobodne
ruke, moglo bi to uroditi najtežim poslje-
dicama po svjetski mir!

Trojni Savez išao je međutim svojim
putem, ali, makar se koliko naglasivalo, da
je taj Savez između sebe kompaktan i —
da se tako izrazimo — absolutno na čistu,
ne vjerujemo. Ne vjerujemo n. pr. ni u to,
da ista Austro-ugarska vjeruje u podpunu
iskrenost svoje saveznice Italije, kao ni
druga u prvu, i ako su složno pohitali pred
Bar, da demonstriraju proti Crnoj Gori. Da
i nije bilo u prošlosti ratova između ove
dvie države, Albanija je cilj i jednoj i dru-
goj, a poznate su od vajakada aspiracije do-
movine Danteove za liepim, sinjim Jadrano-
m...

Pitanje Skadra pitanje je medjunaro-
dnog položaja. Crna Gora ne popušta. Ili
Skadar ili smrt! To je geslo kralja Nikole.
Sada se nameće ozbiljna misao: da e i uisti-
nu velevlasti hoće e Crna Gora izčezne?
Pa da bi smrt Crne Gore jedne velevlasti
i htjele, bi li druge? Bi li Rusija? Bi li
ova iz obzira prama kojoj velevlasti, pu-
stila baš, da Crna Gora, gniježdo sokolova,
posjeje tolikog herojskog junaštva, posve-
jočena vjekovima i danas — zbilja umre-
smrcu mučenika i pravdnika? Na sve
ovo i teško je odgovoriti i lako. Teško,
jer su prilike tako mutne, da čovjek i dobra
pogleda ne može te prodiru kroz oblak;
lako, jer je gotovo isključeno, da bi Rusija
mogla katastrofu Crne Gore gledati mirno
i tih...

Jedini izlaz iz ovog kaosa bio bi taj,
da bi one velevlasti, koje su se najvećma
iztrčale, kao austro-ugarska, konačno ipak
popustile. I ako se to očekuje, i ako bi to
moglo biti, ne ostavlja nas sumnja, jer kad
se netko makar i bez potrebe daleko zatrče,
a drugi ga vidi, mučno mu je vratiti se
natrag. Trče dalje pa da i vrat uloni.
Evo sve ovo zabrinjuje, sve ovo tišti
Evropu kao mora, sve ovo čini, da je me-
djunarodni položaj tako oblačan, tako ta-
man, da i najbistriji i najdalekovidniji ne
mogu da proreku, što bi moglo danas sutra
uzsliediti.

Nadajmo se ipak, da kako su svi spo-
rovi do sada bili mirno riješeni, tako će
mirno riješen i ovaj glede Skadra, prema
komu može se mjeriti doista i opći narodni
položaj.

koji je padež, u bugarskom to po spolniku
ne možeš razaznati. Osim toga kod drugih
jezika spolnik je redovito ispred imenice,
dočim je kod Bugara iza imenice. Moje je
mnijenje, da ovaj spolnik puno nagrdjuje
bugarski jezik, ne gledec na to što je jed-
nom velikom zaprekom učenju bugarskog
jezika. Još goru smetnju sačinjaje to, što
su od nekoliko zemana počeli Bugari taj
artikul spajati sa imenicom. U svim jezicim
prosvjetljenih slavenskih plemena redovito
se gleda na svršetak besjeda, ako se misli
saznati, koji padež tako upisana riječ nosi,
dočim u Bugara nemaš poznati po dočetu,
jer je na kraju obično spolnik, a ispred
spolnika tekatar dolazi promjena imeničkih
dočetaka. Sreća je velika, što se neki po-
češe ostavljati takvog pisanja, te sklanjaju
samostavnike mal ne isto kao i mi. Istina
je, da neki pisci to smatraju zastarjelim
oblikom, ali pametniji ljudi uvidjaju, da je
bolji stari oblik, nego noviji u kom se kod
neklih imenica nezna što je nominativ, a što
akuzativ ili koje je genitiv, a koje dativ.
Evo jednog takvog primjera: nom. ženata,
gen. na ženata, dat. na ženata, ak. ženata,

Zemljovid k austro-ugarskoj flotnoj demonstraciji pred Barom.

Odgovor Turske na notu velikih vlasti.

Prince je Said Halil, ministar vanjskih
poslova, danas u 11 sati prije podne do-
šao k doyenu poklisarskog zbora austro-
ugarskomu poklisaru markgrafu Pallaviciniju
i predao mu odgovor Turske na notu
velikih vlasti. Austro-ugarski je poklisar
smjesta obavijestio ostale poklisare o sa-
držanju note, koja je kratka i sastavljena
jučer na večer na ministarskom vijeću.
Jedan brzjav, koji dolazi iz Carigrada,
veli, da je sadržaj note, kako turska vlada
izjavljuje, da pristaje en bloc na sve pro-
pozicije velikih vlasti.

Nota velikih sila Turskoj.

Nota velikih sila Turskoj glasi ovako:
Potpisani poslanici imaju čast, da
stave do znanja otomanskoj vladi, da
su države, kojih je posredovanje Turska
prihvatila, pripravne, da zaračenim stran-
kama predlože ove uvjete za mir:
1. Granica će se evropske Turske
protežati od Ernosa do Midije. Sav će
drugi teritorij pripasiti saveznicima, osim
Albanije, glede koje velike vlasti pridrža-
vaju pravo, da joj označe granice i urede
sistem vladanja.
2. Sistematizacija se egejskih otoka
ima takodjer prepustiti odluci velikih vlasti.
3. Turska izjavljuje, da se odriče
svih prava na Kretu.
4. Velike vlasti ne će poduprijeti
zahjev saveznika, da dobiju ratnu odštetu.
One međutim svjetuju saveznicima, da
učeštvuju na medjunarodnoj konferenciji,
koja će se obdržavati u Parizu. Na toj
će se konferenciji raspravljati o tom, koji
dio dravnog turskoga duga da preuzmu
na sebe saveznici glede onih pokrajina,
koje su oni zauzeli.

Ako se prihvate ovi uvjeti za daljne
dogovore za mir — prestat će rat.

Iz Carigrada.

Rek bi, da Turci uvidjaju svoje po-
raze te se počimlju sprijateljivati sa svojom
sudbinom. To se vidi iz toga, što sve
turske novine zadnjih dana pišu vrlo re-

O bugarskom naglasku.

Kao što kod većine evropskih jezika
nema stalnih pravila za naglasak, tako ih
nema ni za bugarski jezik. Dok za Francuze
vrijedi pravilo, da se svaka riječ naglasi
na svršetku, za Čehe, da se naglasak baci, što
dalje od kraja, za Bugare nikakvo to pra-
vilo ne vrijedi. Mi Hrvati možemo ustvrditi,
da je svaka naša dvosložna riječ uvijek na-
glašena na drugoj slovcu od kraja, ali za
Bugare ni to pravilo ne valja. Istina je da
neki slovničari donose neka pravila za bu-
garski naglasak, kao: mnogosložne besjede
srednjeg roda, vazda imaju naglasak na
trećem slogu od kraja; ili: turske besjede,
kao i one koje se svršuju na „ar“ imaju
redovito naglasak na posljednjem slogu. Ali,
uzevši u obzir, da je takvih riječi posve
mali broj, tako da će biti jedna na sto,
mi po tim pravilim, opet možemo reći, da
neznamo ništa o naglasku. Naravno je onda,
da se bugarski naglasak može naučiti je-
dino vježbom. Mi ćemo ovdje, (da čitaoci

signirano, dok su prije zavaravali javnost
tobdžnijim osmanlijskim pobjedama.
U gradu vlada mir i red.

Odgovor balkanskih država velevlastima.

Beč. Odgovor balkanskih država na
poruku velevlasti glede granica Albanije,
Skadra itd. očekuje se da će sliediti danas.

Privremena obustava navale na Skadar.

Cetinje. U jurišu na Skadar nastupila
je prilična tišina, jer se vojske utvrđuju u
izvoštenim pozicijama i čekaju za konačni
juriš, dok prispiju potrebni topovi i poja-
čanja srbske vojske.

Hamidje opet bombardirala?

Beč. Širi se vijest, da je Hamidje bom-
bardirala grčki parobrod Levos, koji da je
prenašao momčad iz Salonike na sv. Ivan
Meduanski, te da ga je potopila. Ista Ha-
midje da je pokupila momčad sa parobro-
da, koji se potopio i da ih je prenela u
Jaffu.

Odgovor na ponudu mira Turskoj.

Carigrad. Na ponudu Turske glede
uvjeta mira, saveznici još nisu ništa odgo-
vorili.

Drži se ipak da bi Bugarska pristala
na granicu Midia-Enos.

Crnogora i Srbija pak zahtievaju pre-
daju svih turskih četa, koje se nalaze zapa-
dno od linije Midia-Enos, t. j. svih četa na
Balkanu, dakle i onih u Skadru.

Beč. Danas je držano ministarsko
Vieće, koje će se baviti pitanjem, kada se
ima sazvati carevinsko vieće.

Tada će postaviti na pretres kuća
osnovu o lokalnim željeznicama i osnovu o
bosanskim željeznicama u isto doba. Nu
ministarstvo željeznica je već izjavilo, da
glede tih dviju osnova ne stvara junctim.

Predsj. parlamenta Silvester takodjer
je koniferao sa Stürgom radi radnog pro-
grama u parlamentu.

U svakom slučaju ovo dojdueće zasje-
danje zavisit će o sudbini izborne reforme u
Galiciji. Ako se u izbornoj reformi ne dodje

imadu bilo kakav pojam o bugarskom na-
glasivanju), iznijeti nekoliko bugarskih be-
sjeda sa bugarskim naglaskom. Tim besje-
dam nećemo dodavati spolnika, a ni zna-
čenje u hrvatskom jeziku, jer će čitaoc uvi-
djeti na prvi mah, što znače, pošto su ili
iste kao u našem jeziku, ili se tek nagla-
skom razlikuju. (Ona dva „jerija“ neću pi-
sati na kraju, jer su suvišni). N. p.: carica,
pčela, krava, glavá, živót, učitelj, zakón,
magazin, prijatelj, žená, kraljica, knjiga, sčto,
moré, izgovor, poljé, govóriš, često, dajte,
priroda, písmo, mčsar, učeník, pátka, slúga,
grében, vojná, róditelj, síla, lma, stádo,
krátko, visóok, kakovó je vréme, daj mi čša
vodá, večer, tóle, u tčbe li je ključ, Bóže,
ti si, ti bjéše, ti šte, búdeš večno, imate li
parí, brátski, prěvod, stúden, hártija, zna-
ménit, ókolo, stólcica, planina, pògrěška itd.

Iz ovih se primjeru vidi, da naglasak
u bugarskom jeziku više naliči slovenskom
i ruskom naglasku, nego li hrvatskom knji-
ževnom akcentu. Velimo književnom, jer
otočki (hrvatski neknjiževni jezik) u na-
glasku naliči bugarskom, poput slovenskog
i ruskog.

do sporazumka između Poljaka i Rusina
te vlade, Poljaci su odlučili, da ne propu-
ste u parlamentu tako zvani ni veliki ni
mali finansijski plan toliko nužde vladi.

Beč. Povišenje momčadi za redovitu
vojsku i domobranstvo iznašat će po pri-
lici oko 25.000 ljudi.

Grčka traži neposrednu predaju egejskih
otoka i ustanovljenja južnih granica
Albanije, prema kojima i Santi Quaranta
imali bi pripasti Grčkoj.

Sva tri pak saveznika zahtievaju slo-
žno i zajednički ratu odštetu.

Kad bi svi ovi uvjeti sa strane Turske
bili izpunjeni, da li se odmah obustavila
neprijateljstva.

Juriš na Skadar.

Beč. U sriedu je bila velika obća na-
vala na Taraboš sa strane Crnogoraca. Uz
velike gubitke Crnogorci su napredovali i
zauzeli važnih pozicija. Navala je bila uprav-
divlja, te su Crnogorci prezirući smrt ba-
joslovnom srčanošću jurišali pod kišom
taneta neprijateljskih, i zauzeli i zadržali
veoma važne pozicije za nastajni obći juriš,
koji ima do brzo uzsliediti.

Oružje za Crnogoru.

Petrograd. Petrogradska telegrafska
agentura potvrđuje, da oružje, koje je
nedavno došlo iz Rusije u Meduu, nije
poslano radi današnjeg rata, nego da je
isto bilo Crnogorici darovano još u jeseni
1911., a da je Crnogora tek sada taj da-
rovani materijal pridigla.

Crkva na Kosovu.

Beograd. Pašić je u skupštini na-
glasio, da je kraljevina Srbija Kosovo
sjajno osvetila. Srbi su sa bugarskom bra-
ćom osvojili veličanstvenim bojnim dje-
lima prvu prijestolnicu turskoga carstva u
Evropi.

Na Pašićev predlog biti će u spo-
men palim junacima za oslobođenje po-
dignut na Kosovu sjajan hram.

Vlada srbska traži izvanredni kredit
od 60 milijuna dinara.

Izkazi u Italiji za Crnogoru.

Milan. U četvrtak popodne ovdje je
silno mnoštvo manifestiralo i klicalo Crnoj-
gori i kralju Nikoli, te je dalo izraza želji,
da Italija ne smije biti proti Crnojgori. Do
burnih ovacija Crnojgori došlo je pred
konsulatom crnogorskim. Konsul je došao
na prozor i srdačno se zahvalio mnoštvu,
ali nije učinio u svojoj zahvali nikakvih
političkih izjava glede spora sa Austrijom.

Grci proti talijanskoj trgovini.

Atena. Svi trgovci u Ateni u spora-
zumu sa onima ostale Grčke, zaključili su
bojkotirati talijansku robu, ako službena
Italija ustraje u svom sadašnjem stanovištu,
koji nije prijateljski Balkanskim saveznicima.

Demonstracije vojske.

Prag. Izgleda, da su viesti o demon-
stracijam česke vojske za Srbe i Srbiju
izmišljene. Dotočnim listovima poslano je
službeno demetiranje o tim demonstracijama.

Danev putuje za Jedrene.

Petrograd. Ministar predsjednik
Danev odputovao je put Jedrena k caru
Ferdinandu. On nosi veoma važnu poruku
ruske vlade saveznicima.

Pregibanje bugarskih imenica.

Bugarski jezik posjeduje tri roda:
muški, ženski i srednji. Samostavnici muškog
rodo većinom se svršavaju na suglasnik sa
„jerijem“ iza ujeja; ženski rod redovito se
svršuje na „a“ i „si“; a srednji na „o“ ili
„e“ kao i u našem jeziku. Provalo da se
pred „e“ ili „i“ grleni suglasnici mijenjaju
vrijedi i za Bugare, kao i za nas. Tako se
„g“, mijenja u z ili ž; „k“ se pretvara u
c ili č; a „h“ u s ili „š“.

Spomenili smo nedavno, da Bugari
sklanjaju imenice i po novom obliku i po
starom. Tako zvani stari oblik sačuvao se
je u nekim padežim muškog i ženskog roda,
a u srednjem rodu je ispao, prem ćemo
naći kod mnogih bugarskih pisaca i zasta-
rjelih oblika srednjeg roda. Naravno, to
znači, da još nemaju stalnih pravila kod
pregibanje samostavnika, ili pak da ih skla-
njaju dva načina.

(Sliedi).

Nešto o bugarskom jeziku.

Piše prof. O. F. SLAVIĆ. (2)
Bugarski spolnik.

Što ne posjeduje nikakav slavenski
jezik, to posjeduje bugarski, a to je tako
zvani spolnik, t' ta, to, te, ta. T' ili at za
muški, „ta“ za ženski „to“ za srednji rod
u jednini, a „te“ za muški i ženski, „ta“ za
srednji rod u množini. Ovaj bi spolnik od-
govarao pokaznoj slovenskoj zamjenici ta,
ta, to, ili hrvatskoj taj, ta, to u značenju
ovaj, ova, ovo. Čudna je uporaba ovog
spolnika kod Bugara. Jedni ga upotreblja-
vaju kad ih je volja, drugi kad im se desi,
a treći kod odredjenih imenica. Nu akoprem
je najpravičnije uporaba ovih trećih ipak ni
oni ga ne rabe uvijek. Spolnik nema pro-
mjene u singularu, tako da bi bio drugičiji
a nominativu, a drugičiji u genitivu i tako
dalje, kao što imadu n. p. Nijemci: der,
des, dem, den; već u singularu ostaje ne-
promjenut. U ostalom taj tobožnji spolnik
sasvim je suvišan, jer dok se u drugim
nekim jezicim može po spolniku poznati

Budimpešta. Između ministra predsjednika Lukača, ministra Josipovića i Khuen Hedervara nastupile su na napetosti zbog toga što bi Lukač htio da se Cuvaj povрати na svoje mjesto. Tomu da su se Josipović i Khuen Hedervari protivili.

Pronaša se da je i bivši ban Tomašić predao Lukaču njeku vrst programa u pogledu saniranja prilika u Hrvatskoj.

Josipović izrazio je nadu, da se u Hrvatskoj do brzo nastati ustavne prilike.

Beč, 5. Lukač izjavljuje da još nisu nastupile okolnosti za ukinuće komesarijata u Hrvatskoj.

Beč, 12. Uz privolu Rusije Silist. mora pripasti Rumunjskoj. Velevlasti su složne, da se blokiraju crnogorske vode. Obća navala na Skadar ima uzsljediti danas pod vodstvom Danila Mirka. Srbi su dovezli 10.000 vojnika, topova, konja i volova. Sasonov u razgovoru sa delegatima dume izjavio je, da se ne ima bojati komplikacija. Crna Gora ne će (!) imati Skadar, budući prodrli prama jugu mnogo dalje nego im je bilo dozvoljeno po ugovoru.

London. Usprkos svih policijskih mjera sufragetkinje su kod Stockporta bombom uništile stanicu *oylad* i više vagona.

Paris. Njemački zrakoplov, koji je letio prama Lunevillu, bio je zadržan od francuske vlade i pokle nego je kapetan Glundies zakletvom posvjedočio da zrakoplov nije bio određen u nikakove vojničke svrhe, bio je otpušten. U četvrtak izapodne vratilo se je u Njemačku.

Trst. Društvo „Canadian pacific“ reduciralo je prevoznu cieniu od 165 K na 100, i ostala društva će sniziti. Društvo Austro-Amerikana sprema jedan parobrod za 3000 izseljenika.

Ostijek. Veliki požar uništio je tvrđci Gutman šumu. Šteta 300.000 K. Tvornicu požar nije zahvatio.

Čudna logika.

Zagreb, 28 ožujka.

Nije vam nikakova tajna, da su ovo zadnje doba učestale vijesti o stvaranju nove „pravaške“ stranke, pomoću koje da bi došao za bana Pavao Rauch. Makar je dr. Elegović, koji je označen u javnosti kao vodja te nove stranke, poslao u „Hrvatsku“ nekakav dement, očito je da jest nešto o što se oslanja osječka „Drau“, grdeći sve u šesnaest u toliko navrata dra. Milu Starčevića, kao i sve one, te zastupaju prave i čiste interese čistoga i nepatvorenoga hrvatstva. Nego ostavimo to časom po strani; ja sam vam za danas naumio istaknuti, kakovom se logikom služe nekotji zagrebački „pravaši“, da tobože dokažu protivno. Ta se je logika očitovala kroz usta dra. Bošnjaka, kad je nedavno držao spomen-slovo prigodom godišnjice smrti pok. Josipa Franka. Evo po prilici te čudne logike. — „Mi se ne ciepamo, mi se ne ćemo ciepati — veli dr. Bošnjak, „jer to nije učio Frank. Ciepaju se oni, koji ne stoje na bazi nauke blagop. našeg Staroga; oni se ciepaju, koji su slavosrbštinom opojeni“.

I tako dalje.

Valja da znate, e je dr. Bošnjak, slava veći Franka, osudio šibenske pravaše, jer da su oni slavosrbštinom opojeni, da se bratime sa Srbima! I u tome se sastoji ta čudna logika nekotjih zagrebačkih „pravaša“. Vele: ne ciepamo se, a ne znadu da se *eo ipso* ciepaju čim osudjuju ono, što je blagosovljeno po narod, što je pače silom prilika i razvitkom vremena, po narod postalo koristno i nužno! Jer svak pametan od Hrvata — osim pristaša čudne logike — drži, kad je baš govor o bratimljenju, da se je bolje bratimiti i sa Srbima, koji su zaista naša jednokrva braća, nego li s onima, koji su zakletji neprijatelji svega slavenstva, pa i hrvatstva. Ako su šibenski pravaši prigodom balkanskog rata onako divno izstupili, nisu se zato ogriješili ni za dlaku o pravaštvo, nego su posvjedočili svoj radikalizam u najvećoj kulminaciji. Jer njihov onakav izstup bijaše istodobno demonstracija proti sistemu, koji u verige okova domovinu ovo je puna godina dana! Dr. Bošnjak ne bi jamačno osudio šibenske pravaše, da ovi, poput nekotjih zagrebačkih, pod krinkom radikalizma, uzdržavaju uvijek i svagdje svemoguću tirjanu Hrvatske! Ljudi čudne logike ne shvaćaju, koliko će svojim — sve prije nego pravaškim — postupanjem, nanieti štete domovini, koja pravom očekuje, da iza pune i teške godine stradanja pod pašalukom tirjanina Cuvaja, ogrije se na zrakama izvostjene slobode. A neka upamti dr. Bošnjak, da bi povjest tu izvostjenu slobodu zabilježila kao skupocjenu stečevinu sloge, kao blagosovljeni plod jednodušnosti svih stranaka u Hrvatskoj!

Čudna logika radja i čudne zaključke. S toga uza sve demente, mi smo skloniji vjerovati, da se uistinu nešto iza brda valja. Neka vas zato ništa ne iznenadi, ako danas sutra čujete, e se je zbilja osnovala nova „pravaška“ stranka. Nu neka uvjereni budu svi, koji će se naći u toj stranci, da će oni biti jedini, koji će se smatrati pravašima. Takovima ih ne će držati nijedan čestiti pravaš, nijedan uopće Hrvat, a što je po njih najteže, ne će ih takovima držati ni oni, koji ih jamačno sada nadahnjuju, da poduzimlju slične vratolomije. Takovi nazovi-pravaši bit će držani od svakog poštenoga za ono što jesu: svjesnim ili nesvjesnim odmetnicima domovine!

Još jedna.

Što n. pr. drži g. aktivni kr. profesor dr. Bošnjak o bivšim Frakovcima u Varaždinu, koji su pri gradskim izborima glasovali za Magjarone, ma da ih je vezao pakt s koalicijom, sklopljen i odobren po vrhovnoj upravi stranke prava! Ne bijaše li i to po principu — čudne logike!

Bilo bi poželjno, da i glavni pravaški organ „Hrvatska“ počne već jednom obračunavati — ali otvoreno — sa ovakim „pravašima“, jer uvijanje i obziri škode uvijek dobroj stvari.

Pravaš.

Julije Kovacs odrekao se mandata.

Zastupnik Kossuthove stranke Julije Kovacs, koji je prošle godine u sjednici zajedničkog sabora dne 7. Lipnja pucao na predsjednika grofa Stjepana Tiszu, položio je svoj mandat. Položivši svoj zastupnički mandat upravo je pismo predsjedniku stranke Kussuthove, bivšem ministru Franji Kossuthu, nadalje Juliju Justhu i predsjedniku neodvisne stranke Egriju, obrazlažući polaganje svoga mandata time, da je počinio jedan čin u krajnjoj uzrujanosti, koji se protivi parlamentarnim ustanovama i običajima. Uza sve to on će sudjelovati u agitaciji koalirane oporbe protiv vlade.

Bilješke.

„Jugoslavenski djački ferijalni savez“ za podupiranje djaka na putovanjima poslao je našem listu svoja pravila, molbom da ih objelodanimo. Mi ćemo nastojati to čim prije učiniti; za danas samo toplo preporučamo građanstvu i uobće svim rodoljubnim društvima, da podupre djake u njihovom plemenitom naumu, koji će bez sumnje biti od velike koristi po narod.

Novi biskup u Poreču. Biskupom u Poreču imenovan je opat crkve sv. Antuna u Trstu, Pederzoli.

Milijunaš Pierpont Morgan, koji je pred nekoliko dana umro u Rimu i o komu se toliko piše u našim i stranim novinama, bit će otpremljen u rodnu Ameriku. Smrt mu je pobudila obće žaljenje, a poklisar sjedinjenih Država izrazio je svoje saučešće njegovoj obitelji.

Naši dopisi.

Rogoznica.

Rogozničani od uvijek svjesni i uvjereni Hrvati, nastojali su, da imaju nešto, što će ih pri vanjskom svijetu pokazati kao složne i ustrajne ljude.

Ima preko 30 godina, da je u Rogoznici ustrojena glazba i Čitaonica pod imenom „Rogoznički Skup“, u kojoj samo članom može biti pravi i neporočni Hrvat.

Glazba je napredovala dok je bilo moguće, ali zbog raznih poteškoća morala se razpustiti, dočim „Rogoznički Skup“ još i danas na ponos Rogozničana sjajno napreduje.

Bit će tome 10-15 godina, što je naša omladina uz pripomoć starih ljudi ustanovila u „Rogozničkom Skupu“ i „Tamburaško-Diletanski Klub“—*Tomislav*, te do danas nema godine, da diletanti ne učine po nekoliko prestava, koje izpadaju na svaku čast diletantima.

„Tamburaški Zbor“ također svako ljeto priređuje koncerte na javnim mjestima.

Pošto pak danas opet imade dosta mladih sila, to gg. Rochlitver, Mijalić, Milleta i drugi uz pomoć gospodina glavara Živkovića, koji je za sve što je lijepo i dobro zauzetan, te mnogih drugih, odlučise ustrojiti glazbu.

Upraviteljstvo se obratilo na priličan broj rodoljuba van Rogoznice, te već možemo da kažemo e su se neki odazvali sa priličnim doprinosom, dočim ostali, nadamo se, da će se odazvati u kratko vrijeme.

Apelujemo pak na sve rodoljube, kojima se nije poziv poslao, da doprinesu što mogu, jer i najmanji darak nama je dobro došao.

Slivno-Ravno.

Veselje, kakova odavna Slivno-Ravno zapamtilo nije, bilo je dneva 14 ožujka. Poslije 11 godina župnikovanja u Slivnu, a 13 boravka u Neretvi, odijeli se od svojih župljana uzor svećenik i pravi rodoljub Don Henrik Fantiš. Ta tko ga nije poznavao i okusio njegovog veselog društva? Kod njega si našao mudra savjeta, prijateljskog razgovora, bratske ljubavi i milostiva srca. Najbolje su zasvjedočile ljubav naroda prema njemu one suze, koje su se otrale pri njegovu rastanku. Premda Slivanjci žalosa srca, ipak su hotjeli, da svom milom župniku, one zadnje časove lakim učinu. Staro, mlado i ne jako, svak je hotio da pokaže svoju ljubav prema njemu. Okolni župnici: Don Dujam Matijević, Don Ivan Čondić i Don Marko Devčić dohrlise, da se oproste sa svojim bratom i prijateljem. Narod pod zastavama u dugoj povorci kretao je do luke Kleka, gdje je zadnji zbogom morao viknuti svom župniku. Hiljada pušaka grmjelo je brdima i dolinama. Školska djeca predvođena od svojih učiteljica osloviše po jednoj učenići svog učitelja, te mu tople suze iz očiju izmamiše. Vidio si crkvinare, župana, seoske časti, gospodu Babiće i ostale otmene obitelji; povorci ni kraja ni konca. Koliko ga je narod ljubio, pokazalo se je baš ovom prigodom. I sami neprijatelji, ako ih je mogao imati, ruke mu putem ljubljahu i proštenje pitahu. Parobrod se primače i odplovi, a hiljadu grla u jedno zaori. Živio nam nezaboravni župnik! Don Henrik Fantiš. I doista koliko je on zaslužio nije mu moguće dostojno uzvratiti, a jedini mu Bog može naplatiti. Uvijek će se Slivanjci sjećati ovoga dana, a plemenitoga srca Don Henrikova nikada Neretva zaboraviti neće.

Neretvanac.

Iz grada i pokrajine.

Našim predbrojnicima. Bez naše krivnje list je bio obustavljen za nekoliko dana, pa molimo predbroj-nike da nas izvine onako, kako smo mi u ovom poslu pokazali ustrpljenja prema onima, koji su bez ikakva uzroka i prava podmećali nam klipove.

Unapred se takva šta ne može dogoditi i za to smo veseli, što smo se riešili petljanija. Našim pak predbrojnicim jemičimo za redovito izlaženje i opremu lista.

Promjene na Uredništvu. Današnjim brojem preuzima uredništvo „Hrvatske Rieči“ gosp. M. Skočić, a stalnim suradnikom u uredništvo stupio je gosp. Ilija Despot pravnik.

Staromu „Dalmati“ poručujemo — kako i sam vidi — da smo još živi, a nas je strah, da njega mrzaz starosti brzo ne ubije.

Pišu nam iz Spljeta: Poglavarstvo je izdalo naredbu, kojom se zabranjuje svako kićenje i iluminiranje vlastitih kuća ništa manje nego za tri mjeseca. Ta je naredba jamačno u svezi sa padom Skadra; ali se je g. Poglavar prevario, kad je zabranu protogao baš na tri mjeseca, jer će Skadar pasti danas sutra, a onda će Split ipak znati pozdraviti kao i do sada — pobjedu bratskoga oružja.

Dar umjetnika Šibeniku. Kako smo u „Naprednjaku“ čitali, naš genijalni umjetnik, Meštović, nakanio je darovati našem gradu bistu znamenitog šibenčanina, Medulića. Radujuć se ovom riedkom daru, sigurni smo, da će ga Šibenik znati cijeniti te se haran uvijek pokazati velikom darodavcu, komu jur sadu mi kličemo: hvala!

Slikar Zvonimir Rakamarić, naš sugradjanin, nastavlja uspješno stručne nauke u Firenci. Svi profesori u velike hvale talentat i vještinu mladog umjetnika. Koncem srpnja doći će na kratko vrijeme u Šibenik, a onda će opet nastaviti nauke. Bilo sretno!

Otvor varoške škole. U dojdjući ponedjeljak na 7. ov. mjeseca, otvoriti će se i ova škola. Ovom prilikom upozoruju se zanimani roditelji ili njihovi zamjenici, da što redovitije šalju svoju djecu u školu. Samo redovitim pohađanjem nadoknaditi će se ono, što je izgubljeno i tako će se barem donekle polučiti nastavna svrha za ovu školsku godinu.

Pri ženskoj školi kod Benediktinjinja prosljediti će se poukom kroz nastajnu sedmicu.

„Graničari“ u kazalištu Mazzoleni. Na uzkrni ponedjeljak dileantski klub našeg Hrvatskog Sokola prikazao se široj publici u „Graničarima“. Kako je predstava bila određena u kazalištu Mazzoleni, tako je zanimanje občinstva bilo već za više dana prije predstave upravo silno, što se najbolje posvjedočilo one večeri, jer je kazalište bilo baš dubkom puno. Izvedba je bila preko svakog očekivanja, uspjela je, da se bolje jedva moglo željeti, znajući da to glume diletanti. Sva je bilo aranžirano s najvećom pomnjom, s pravim zanosom za stvar; , inscenacija i kostimi i korovi i orhestar. Ovaj je bio baš naš na visini, te se vidjelo, koliko se sa nešto dobre volje dade poraditi i u Šibeniku. Glumilo se u obće vrlo liepo, a iztakli su se osobito gg. Novak, Škalabrin, Medić, Lušić i Dellagiovanna, te gosp.e Novak i Medić. Osobitu pak pohvalu zaslužuje gdj.ca A. Zorić, koja je mučnu ulogu Karoline odigrala na obće zadovoljstvo. U jednu rieč: naši diletanti pružiše nam te večeri pravi užitak i pobudiše obću želju, da ih se to češće vidi u kazalištu. Čujemo da kane do skora dati „Običnog čovjeka“.

† **Marija ud. Magazin,** poznata u našem gradu, preminula je dne 2 travnja. Bila je čestita i dobra gradjanka. Laka joj zemlja, a ucviljenoj djeci naše saučešće.

Zemaljsko Gospodarsko Vijeće u Zadru svečano otvara dne 13 tek. dom Zem. Gosp. Vijeća.

Dopusti vojnicima ne će se više davati, kako je to javilo vojno zapovjedništvo u Mostaru. Neka za to roditelji i obitelji vojnika ne troše više u razne molbenice za dopuste, jer će im biti zaludu.

✗ **Vodovod.** Još uvijek pitanje o rekonstrukciji i proširenju našeg vodovoda kao da se ne da pomaknuti s mrtve točke uza sve nastojanje občine i uza sve zauzimanje gradskog zastupnika. Ne znamo što to više može da prieti riešenje ovog po Šibenik skroz životnog pitanja. Ili se pri ovome očekuju prije grozne posljedice nestašice vode, koja prieti narednog ljeta, pa onda da se tekar kô od milosti priteče gradu u pomoć?

Obala. I ovo pitanje još uvijek ostaje neriešeno koliko na štetu grada toliko na zazor i sramotu vlade, koja ravnodušno još uvijek trpi, da u Šibeniku bude uzdržavana ona užasna nagrada, kô što je naša obala od lukobrana do lučkog ureda. Svaki čas se očekuje, kad će se ta obala stubôkom soriti u more. Eh onda, onda da, maknut će se vlada, ali prije treba da bude valjda i ljudskih žrtava. Na stvar ćemo se obširnije povratiti.

Otvor pučkih škola u Varošu, Crnici i kod sv. Luce uzsljediti će kroz prve dneve naredne sjednice. U Varošu otvoriti će se škole odmah u ponedjeljak, na što se i ovim putem upozoruju zanimani roditelji i učenici.

Otresanje prašine s prozora još uvijek osobito iz nekotih stanova ne može da prestane uzprkos javnim zabranama redarstveue vlasti. Bilo bi za to doba, da se prietnje spojene s tim zabranama počmu vršiti, kad mnogi ne će da razumiju kako i koliko je to grdno i obćem zdravlju opasno.

Redarstvene vijesti od 18 ožujka do 3 travnja. Mjestno je redarstvo uredovalo kroz naznačeno vrijeme u 23 slučajja, od kojih je jedan: teška tjelesna ozleda, a drugi: skitanje i uvreda straže. Ostali su obični gradski prekršaji.

Priobćeno.*

Veleučenom Gospodinu
Dru. Franju Kloss
presjedniku „Hrvatske Sloge“
u
Gracu.

Nz Vaše priopćeno u „Narodnom Listu“ br. 24. i ako mi doista nijeste ništa stvarna odgovorili na moj poziv u „Hrvatskoj Rieči“, ne nalazim potrebitim, da Vam išta više odgovaram, nego Vam još samo poručujem, da meni ne treba iznašati nikakovih dokaza, jer sam iste već iznio u sjednici pred dotičnim Odborom lutrije, kojemu ste Vi presjedali, a od kojega sam jednoglasno bio riešen svake odgovornosti za moj slučajni ali ljuti prigovor!

Sa svim tim Vaše ponašanje ima smisla?!

Ima, u koliko sada osjećam, da sam podpuno svoj! Ja Vas dakle prama Vašoj poruci čekam pred Sudom i pred mojim Vlastima, a tu će se pokazati s koje je strane siromaštvo duha i tko će doživjeti sažaljenje!

Arrivederci a Philipp!

U Gracu Dalm. na Blagovijest 1913.

Ljubo Bavčević,
c. k. poštanski majstor.

* Za članke pod ovim naslovom uredništvo ne preuzima odgovornosti.

2 sobe

s pokućstvom. Po mogućnosti na obali ili u sredini grada. Upitati se u upravi „Hrvatske Rieči“.

:: JADRANSKA BANKA ::

Dne 30 ožujka održavala se je pod predsjedanjem Njeg. Preuzvišenosti Nika baruna Nardelli-a glavna skupština Jadranske Banke, u kojoj je bila predložena te odobrena bilanca za minulu poslovnu godinu.

Ovo je prva skupna bilanca nakon fuzije sa Hrvatskom vjeresijskom bankom.

Bilanca iskazuje sljedeće stavke:

Aktiva: Blagajna: K. 971.837. — Mjenice: K. 7.207.618. — Konzorcijalni poslovi: K. 360.922. — Dužnici: K. 22.196.576. — Nepokretnice: K. 6.70.862. — Inventar: K. 98.607. — Prenosne stavke: K. 175.311. — Ukupno: K. 33.899.763.

Pasiva: Dionička glavnica: K. 8.000.000. — Razne zaklade: K. 642.284. — Uložci: K. 6.556.869. — Vjerovnici: K. 18.018.517. — Nepodignuta dividenda: K. 1.847. — Čisti dobitak: K. 680.246. — Ukupno: K. 33.899.763.

Poslovanje zavoda znatno se je povećalo, kako se to najbolje vidi iz sljedećih stavaka: u god. 1911. iznašali su dužnici: K. 13.000.000 — u god. 1912. K. 22.000.000 — u god. 1911 iznašali su uložci i vjerovnici: K. 12.000.000 — u god. 1912. K. 24.000.000, a ukupni je promet poskočio od K. 900.000.000 na 1½ milijarde.

U nadzorni odbor izabran je jednoglasno gosp. Dr. M. L. vitez Domenego, zamjenik ravnatelja južne željeznice u Beču. Svi prijedlozi upravnog vieća i nadzornog odbora bili su primljeni jednoglasno, tako da će se za god. 1912. plaćati 6¼%-tna dividenda. Prema tome isplaćivati će se kupon br. 7 dionica sa K. 25 počam od 1. travnja t. g. na blagajnama: banke u Trstu, Dubrovniku, Kotoru, Ljubljani, Metkoviću, Opatiji, Šibeniku, Spljetu i Zadru.

Vinogradarstvo i patvorba vina u Dalmaciji.

Eto, hvala Bogu, loza nam već redom pūpi, u vinogradima učinjeni su ogromni troškovi, prvernuo je težak do zadnjeg grumen zemlju svoju, i orosio ju znojem, već mu zadaje brigu sumpor, galica, takljanje i raskopavanje i toliki drugi trudi i troškovi, kojih će se orestiti tada, kad trudom i krvavim znojem uzgojenu kapljicu u bačve salije. Lako opet za sve to, al ne će li suša, krupa, bolesti uništiti trud njegov, jedinu nadu blagostanja i jedini izvoz životnih sredstava najogromnijeg dijela našeg naroda u Dalmaciji? A napokon, blagoslovi li Bog težaku trud, dodje li mu vino u konobu, što će onda jadnik, kad ne može s njim iz konobe, ili ga mora dat u bezcijenu. — Bliža nam se evo i nova jemstva, a je li polovica, je li treći dio naših težaka prodao vino, pravo naravno vino, ili ga gleda tužna oka, a prazna želuca. Oglašuje se i u novinama („P. Novine“) da ima na hiljade hekt. vina po težačkim konobama, kojeg ne mogu ni prodat ni darovat. Lani je bila slaba jemstva u cijelom Monarhiji; bile su cijene vinu sasvim dobre, a kako to da su cijene sad tako jako pale, tolika množina vina da čeka kupca, kod sve lanjske oskudice? Što je tomu uzrok?

Tomu je uzrok bezdušna špekulacija naših trgovaca vinom, silna patvorba istoga, tako da u njihovim konobama još uvijek vriju badnji i kotli, parobrodrom im dolazi na desetke bačava punih dropa, na stotine vreća suhoga groždja, a o onim tisućama vreća šećera, običnog i onog za enologične svrhe, ne treba ni govoriti, i to se sve survaje u trgovačke podume, da iz njih do koji dan izadje pod oblikom neke tekućine, a pod imenom dalmatinskog vina, i da to poplavi vinska tržišta. Još je neka sreća, pa po otocima nema sad dovoljno vode ni za piće, al patvoritelje malo to smeta, ta pod njihove konobe dolaze brodi puni vode, a kad iskrcaju u konobu vodu onda u iste bačve nakrcaju „vino“, i to se bez prestanka ponavlja. I ta Riječka, Splitska, Cetinska i Biokovska voda prodaje se i pije pod imenom — *risum teneatis, amici* — dalmatinskog vina. Kad se to pomisli otimlje se u srcu gorki, bolni smijeh. — Sve te gadne makinacije nekima, doista, napunjavu džepove, ali na račun glasa dalmatinskog vina, koje se u tudjini na taj način tako diskredira, da, nestane li se najenergičnijim mjerama na kraj patvorbi i patvoriteljima vina, propasti će nam ta najglavnija grana našeg gospodarstva tako nisko, da ko zna, hoće li se uobće isplaćivati baviti se vinogradarstvom, kad s njim ne budemo mogli u tudjinu, jer će samo ime „Dalmatinsko vino“ odbijati mušterije.

Hoće li se dakle već jednom vlada zauzeli za narod, je li voljna da se u korenu uništi patvorba, ukinuvši famosni dopust za „poboljšanje i uredjenje vina“ — u vinskome zakonu, jer naši patvoritelji još su tako bezobrazni, da se oslanjaju na spomenuti zakon.

Narod trpi, trpi stisnutim zubima i šakama, al što će biti, kad se prepuni i onako već puna časa, ne će li se narod sam pobrinuti, da već jednom prestane ovakovo isisavanje, koje ga više tišti, nego negda zloglasna „klauzula“, koje ga više ubija nego da ga krupa i suša tri godine redom pohodi, pa ne će li se taj narod dignuti i sam proti patvoriteljima, kad ih Vlada ne će da na red pozove i narod zaštititi.

Medjutim morali bi se i naši zastupnici maknuti i dići svoj glas u obranu težaka i njegovih proizvoda i glasa dalmatinskog vina i uzraditi, da bi se, kako gore spomenusmo, radikalno izkorjenilo patvorjenje revizijom vinskog zakona, izključivši svaki slučaj „popravljanja“ vina, ili barem da bi se metnulo tako stroge mjere, kojima bi se patvorba onemogućila.

Brač, 29. ožujka 1913.

Za reciprocitet hrvatskog sveučilišta u Zagrebu!

Odskače značenje svih naših potreba najviše onda, kad se nadjemo sputani, imaleni, nemoćni, kad zdravim očima ugledamo koliko smo daleko od naših sanja — ideala kraljevine Hrvatske. Načelo je u narodu, da sve, što živi, brani svoj život i odupire se smrti svim svojim silama. Najljepši je život naroda, a što znači borba za narodni život glasno nam vele mrtva usta bugarskog, srbskog i crnogorskog vojnika. Dok nam nije sudjeno, da branimo Hrvatsku s oružjem, pozvani smo

da je branimo perom i riečju, da se žrtvuemo na svakom koraku, da zapovjedimo onima, koje postavismo u sabore, da budu tvrdi zidovi, koji će zaustaviti sva pitanja, dok se ne riješe hrvatska. Pred nama je najnoviji događaj: reciprocitet hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. U proračunskom se odboru u Beču odobrilo podignuće talijanskog pravnog fakulteta u Trstu, za volju Italije, austrijske saveznice proti naravnom razvitku slavenskog življa na Balkanu. Jedna nezakonitost vuče drugu: Hrvatima kao i Srbima i Slovencima na hrvatskom sveučilištu uskraćuje se u istom odboru, da mogu slobodno svršivši izpite u Zagrebu zauzeti zaslužena mjesta bilo u Dalmaciji bilo u Istri. Pitanje reciprociteta hrvatskog sveučilišta ne datira od ove godine, ono je staro bar 30 godina. Bilo bi suvišno kad bi pratili što se je od tad do sad poduzimalo, kad se još nije ništa postiglo.

Važnija su pitanja zašto se nije ništa postiglo i što znači izravnjanje sveučilišta rastrgane i rastrajene kraljevine Hrvatske sa ostalim austrijskim sveučilištima? Bez podrobnijeg dokumentiranja dovoljno je postaviti jednu tvrdnju, da se odgovori na prvo pitanje. Uspjeh naime jednog poduzeća sastoji u snazi sile, koje ga poduzimlju. Snaga hrvatskog zastupstva bila je najprije osamljena, onda se našla u raznim klubovima sa Srbima i Slovencima, ali bez dubljeg uvjerenja sviju, da je priznanje reciprociteta jamstvo brzog kulturnog razvitka, što znači stapljanje duhova u jaku falangu pod egidom: prosvjetom slobodi. Duboko uvjerenje, koje bi se očitovalo u nepopustljivom radu manjkalo je svagda, kao i sada.

Pojedinačni istupi nijesu toliko plodonosni kao jaki, jedinstveni i energični istupi velike cjeline, a osuđujemo i krstimo izdajstvom svaki protunarodni korak počinio ga makar tko. Dokle će mladji nukati starije, da predju strančarske zadjevce i inade? Hrvati, Srbi i Slovenci išu svoje pravo, oni su u tom jednodušni zato i zahitjavaju od svog zastupstva jednodušnost. U sukobu dviju ideja odlučuje se za slavensku. Germanstvo nam je škodilo, ono nam škodi — vrijeme je, da mu viknemo: dosta! dosta! Očita je važnost priznanja reciprociteta. Dok se vlade boje stopiti udove Hrvatske u jednu cjelinu, boje se i sjene toga jedinstva. U priznanju reciprociteta očitovalo bi se virtualno jedinstvo, koje bi se htjelo pretvoriti u faktično.

Toga se boji Beč, boji Pešta. U tom je Hrvatska nalik Kristovim haljinama: razdijeli zemlju, otmli joj prava, guli narod, geslo je obiju vlada. Kad Vam to velimo ne bojimo se istine, jer je već vrijeme da istini pogledamo u oči. Narod, koji sebe ne zna cijeniti, koji nema ponosa, koji stuje truh više od slobode, ne zaslužuje da živi. Pokazat ćemo dakle koliko napredovavimo, ako svi ko jedan uporno stavimo zahtjev: hrvatsko sveučilište mora biti izjednačeno austrijskim sveučilištima, jer vlada, koja ište od naroda danak u novcu i u krvi mora znati, da je to volja onoga, koji daje taj danak. Prekinimo sa vremenima, kada smo molili, danas zahtjevajmo i zapovjedajmo; časnija je smrt junaka nego život kukavice. Ovo je vrijeme naše, da smo ga shvatili, dokažimo.

S hrvatskog sveučilišta u Zagrebu

Hrvati i Srbi akademičari.

Javna zahvala.

U našoj težkoj boli i tuzi prigodom smrti našega omljubljenoga brata dotično zeta

Mnsgra. PETRA Dra. KRAGIĆA

duboko su nas dirnuli i neizrecivo su nas utješili mnogobrojni izražaji štovanja i ljubavi, iskazani prama milom pokojniku, bilo za vrijeme njegove bolesti i smrti, bilo pri njegovom sprovodu.

Dužnost nas veže, da najprije zahvalimo Mn. Pošt. gosp. Don Vici Sabioni, koji je milog pokojnika kriepjelo utjehom naše sv. vjere, a tako i Veleuč. gosp. Dru. Vladimiru Vranjancu, općinskom liječniku u Skradinu, koji je svim silam uma i srca nastojao, da spasi život dragog pokojnika.

Na osobiti način zahvaljujemo Poglavitom gospodinu Marku Mudražiji, općinskom Načelniku sa cijelim općinskim Upraviteljstvom i Vijećem za najsrdačnije saučesće u ovoj našoj žalosnoj prigodi; isto tako i Uglednom Crkvinarstvu one Opatske Crkve, koje je prama pokojniku izkazalo najodaniju sućut.

Srdačna hvala Poštovanom Svećenstvu mirskom i redovničkom u Šibeniku, Visovcu

i okolici, a napose Pošt. O. Augustinu Škomrlju, koji je privremeno preuzeo upravu one župe.

Nemamo riječi, da dostojno izrazimo našu harnost Veleučenom gosp. Dru. Anti Dulibiću, nar. zastupniku, koji je osobno došao iz Šibenika, da se za zadnji put oprosti s mrtvim ostancima dragog prijatelja, a tako isto prijateljim mu Vladimiru Kuliću i Josipu Drezgi, uredniku „Hrv. Riječi“.

Iz dna srca zahvaljujemo prijateljskom zauzimanju časnih obitelji u Skradinu, Špira Škubonje, Špire Kovačića, Stjepana Stjepandije i Josipa Lukasa, Ante Lučića, Enrika Vidovića.

Hvala osobita prijateljskom osoblju svih c. k. Ureda, c. k. Oružničke postaje, c. k. Odjela Financijske straže u Skradinu; hvala Uglednoj Upravi Organizacije Pravaške u Skradinu i u Šibeniku, koje su na sprovodu bile zastupane, a tako i Uglednim mjesnim društvima „Hrvatske Skradinske Čitaonice“ i Societa Casino.

Hvala svim ostalim mnogobrojnim prijateljima, štovateljima i znancima milog pokojnika, koji su na kojigod bilo način iskazali njemu zadnju počast, a nama sućut i saučesće.

Svima od Boga plata, a od nas do groba harnost.

Split, 10 ožujka 1913.

Duje, Miho, braća. Marija rođ. Reič, Nikolina, sestra Katica, rođ. Krstulovre Tvrdić, zet. Ilović, nevjeste.

Javna zahvala.

Prigodom bolesti i sprovoda našeg nezaboravnog supruga, oca i brata

BOŽIDARA VOJNOVIĆA

oficijala c. k. režije duhana

primili smo od raznih strana toliko izraza iskrene sućuti i žalovanja, da nam je ne moguće svima posebno zahvaliti. Dok ovim načinom zahvaljujemo svima bez razlike, dužnost nas veže, da svesrdno zahvalimo liječnicima gg. Dru. Kalebiću i Dru Bulatu, koji uložili sve nastojanje, da bi nam milog pokojnika od smrti izbavili. Vruće blagodarimo mnogopoštovanom župniku fra Lovri Kovačeviću, koji je pokojnika tješio vjerskim utjehom, te se pri prenosu pokojnikovih smrtnih ostataka, oprostio od pokojnika toplom besjedom, na ime pučanstva sinjske krajine, duboko zahvaljujući Don Frani Ivaniševiću, koji je pri ukopu pokojnika u Dućam držao ganutljivi nadgrobni govor. Srdačna hvala upravitelju režije duhana g. Hanzaleku i njegovoj uglednoj obitelji, koji nijesu žalili ni truda, ni vremena, da nam pomognu i da nas u teškoj nesreći utješe. Duboka hvala i pokojnikovim kolegama, činovnicima otkupe duhana, koji na osobiti način iskazaše zadnju počast našem pokojniku.

Zahvaljujemo napose općinskom upraviteljstvu u Sinju i Prikom, te civilnim i vojničkim vlastima, činovnicima i građanima, znancima, prijateljima i rođacima, koji su poslali vijence, prisustvovali sprovodu, pismeno ili usmeno izrazili nam žalovanje, pismenim sastavcima, te prilozim u dobrovoljne svrhe počastili uspomenu nezaboravnog našeg pokojnika.

Sinj, dne 25 ožujka 1913.

Vanda ud. Vojnović za se i djecu. Marko i Jure Vojnović braća.

Javna zahvala.

Veleučenom gospodinu

Dru. Dragimiru Montani

kot. liječniku

u ŠIBENIKU.

Prigodom teške bolesti mog sina Jose, za kojeg smo izgubili već svu nadu, pokazali ste toliko požrtvovnosti, vještine i zauzetosti, te ne mogu, a da Vam javnim putem ne zahvalim.

Neka Bog i priznanje u narodu to plati, jer osjećaj naše roditeljske radosti mnije, da bi svaki drugi platiša imao premalo darova, da bi platio ovo Vaše vješto i plemenito djelo.

Sa jošobitnim poštovanjem i izrazom moje najdublje harnosti

bilježim se

Šime Bogdanović-Panjkota.

Predplatite se na „Hrvatsku Rieč“!

KRALJICA DAGMAR

HISTORIČKI ROMAN

ČESKI NAPISAO VACLAV BENEŠ TRŽEBISZKY · PREVEO PAVAO M. RAKOŠ

79.

Od onog dana, kada je izgledalo kao da zarobljenik luduje kasno na večer čulo se pred gradom rzanje konja, i čulo se mnogo ljudskih glasova. Ptice, kojima na vrhu krova već više godina niko nije smetao, pozdravile su dolaznike zaglušnim krikom...

Zarobljenik skočio je na kameniti stō i pružio se prema rešetki, kao da hoće očima da prodre tamu i da se već unaprijed zahvali svojim osloboditeljima. To niko valjda nije mogao biti osim njegovi prijatelji, kojima se osnove tek sad počele ostvarivati... Od zidova hvat debelih odbijalo se sjajnim bljeskom rumeno svjetlo zapaljenih baklji. A zarobljenik već potanko razlikovao je korake, koji su tutnjili po dvorištu muklo i neobično. Otkad već nije bilo takve buke? Za ovo dugo vrijeme što je ovdje, još nikad. Zveketanje oružja i ostruga slijevalo se.

„Pozdravljam vas — pozdravljam — prijatelji — samo da dodjete — nisam mogao da vas dočekam!“

Zarobljenikov glas čuo se kroz uski prozor kao iz groba. Na dvorištu najednom zavladała je tišina. Pričinilo se, kao da dolaznici slušaju. Zarobljenik podigao je svoj glas što je više mogao.

„Očekujem vas već punih pet mjeseci — svaki dan i svaku noć...“ Na dvorištu još uvijek bilo je posve tiho. Nekoliko glava saglo se jedna drugoj i šaptali su: „Jadnik... Ne zna da cijeni naše poslanstvo! — Koliko je dugo, otkako je poludio?“

„Skoro ni reći ne mogu...“

„Nesrećnik!“

„I bijesni, draga gospodo... Skoro bi bilo bolje; da se vratite... Dugo tako ostati ne će...“

„Nemoguće je! — Moramo izvršiti kraljevu zapovijest!“

„Samo da ne bude gore! — Iz njegovih usta čuo sam grozne riječi! — Kraljevska porodica u Danskoj nije imala većeg neprijatelja od njega a i ne će ga imati!“

Dolaznici kao da se skamenili.

„Što je to govorio pred tobom?“

„Jest — predamnom — licem u lice — baš danas...“

„Ne pomaže ništa! — Kraljica je molila za njega, a jer je to prva njezina molba na danskom tlu, kralj je morao ispuniti...“

„Da je kraljica molila za njega? Ona mlada gospodja mojega gospodara? Stari tamničar ozbiljno je manuo glavom i ušutao. Ni jedne riečice više rekao nije. Za tim se opet čulo zveketanje čelika i čulo se zveketanje tamničarskih ključeva...“

Za nekoliko časa otvorila se vrata, koja vode u sobu, u kojoj je bio uznik još uvijek na kamenitom stolu, i s tamničarem ušlo je nekoliko vitezova.

„U ime njegove milosti, svjetlog našeg gospodara i kralja Valdemara, donosimo tvojem dostojanstvu — slobodu!... Za ovo imaš, da se zahvališ plemenitoj ženi našega vladara, svjetloj Dagnari... Prva molba, koju je imala na kralja — bila je za tebe...“

Uznik nije odgovorio.

Njegov pogled bio je sad na jednom, sad na drugom poslaniku... Izraz na njegovom licu kazivao je iznenadjenje, koje nije moguće opisati. Ne zna, čemu se prije nadao nego slobodi od kralja Valdemara... Za čas nije ni znao, što bi odgovorio... Samo si protro oči i opet gledao je čas u jednog čas u drugog i kimnuo je glavom, na kojoj mu kosa kao posjedila.

„Kralj... Valdemar... oženjen...?“

„Tako je, časni oče!“

„Iz Češke!“

„Iz Češke! — Česi — Česi...!“

Uznik položio je kaži prst desne ruke na čelo.

„Već znam — znam — iz Češke gdje je glavni grad Prag... A kako me pozna, kako može da moli za mene kći taku daleke i tuđe države?... Ne razumijem vas, gospodo...“

„Ponavljam: prve njezina molba u Danskoj bila je za tebe!“

„Nek joj za te naplati Gospodin Bog...!“

Uznik sklopio je ruke i zahvalno upro je oči prema pocrnjelom svodu tamnice.

„A ko ste vi? — Ni ne poznajem vas... Vaše očeve poznao sam...“

Vitezi su rekli uzniku svoja imena. Pri svakom kimnuo je glavom.

„Poznam — poznam...“

Par puta se trpko nasmijsao i s čudnim pogledom ustavio se na vitezu. Srcem sam ti bio u smrtnom neprijateljstvu...“

„A ovaj samoći sam se već! — Ni ne znam, kamo da se okrenem!“

Uznik govorio je drhtavim, skoro plačnim glasom...“

„Tvoj put vodi odavde ravno u kraljevski dvor!“

„A što će biti na kraljevom dvoru?“

„Živjet ćeš medju rođacima. Svjetli kralj zaboravio je sve...“

„Da li sam što uradio?... Kad su me odveli na Oringsburg bio je još djete...“

„U tebi vidi iskrenoga strica... A lijepa njegova nevjesta bit će ti kao kći... Samo da je vidiš! — Sva danska srca udaraju za nju... Odmah ih osvojila... Od smješka njezinog oživjet će i tvoja sijeda kosa u srci života...“

„Moja sijeda kosa?“

Uznik nehotice segnuo je na sljepočnice i uhvatio se za kosu.

„Skoro sam zaboravio, da sam već starac... Pravo imate, gospodo, mojoi kosi i potrebno je da oživi u sreći života. — Kad ćemo otići?“

„Tvoja volja je naša zapovijed!“

Još ove noći uz svjetlo baklji otišla je s Oringsburga četa konjanika.

Oringsburg je nakon toga ustao bez uznika...“

U tom času, kad su jahali iz čudnog grada, oganj na ognjištu u sobi kraljevskoga grada, gdje je sanjao mladi kralj s još mladjom kraljicom o svojoj budućoj sreći i blagu, najednom je počeo tinjati. Katkad zaplamsao je najsilnijim plamenom a čas je bio, kao da će se ugasiti...“

Kralj i mlada kraljica sjedili su imajući ruku u ruci i gledahu si u oči...“

„Uvijek mi se čini, Draguško, da si molila za nevjernika... Da ne bude samo ta tvoja molba kamen nad grobom naše sreće... Ne znaš, ko je on, ne poznaj ga...“

Valdemar govorio je nešto slabijim glasom...“

„U mojoj domovini do nedavna bile su baš iste takove prilike... A koliko bi se zla moglo odvratiti, kad rođjaci ne bi bili u zavadi, kad bi oprostio jedan drugom ruku pomirnicu... Gle, moj otac bio je proti svojem bratu, vojska obojice gledala si u oči, trebalo joj samo namignuti, i navelili bi jedni na druge... Koliko bi života izginulo, koliko krvi bi se prolilo uzalud... Braća si pružili ruke, poljubili se i pomirili se, i sad nema ljepšeg i iskrenijeg prijateljstva od onoga, koje vlada medju mojim ocem i njegovim bratom Vladislavom...“

„Za sebe, Draguško, ne bojim se, nego za tebe, — za tebe... ti zvijezdo mojega života... ti sva sreća moja... samo za tebe, da bi u tuđjoj državi, — još nepoznata — ostala sama... razumiješli, Draguško... Samo radi tebe!“

(Nastavljati će se).